

Diarienummer U2024/00585

Utbildningsdepartementet

Remiss av SOU 2024:16 Växla yrke som vuxen - en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna

Sammanfattning

Region Gotland har av Utbildningsdepartementet utsetts till remissinstans för att lämna yttrande över remiss avseende betänkandet SOU 2024:16 *Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna* som behandlar följande områden:

- En ny yrkesskola för vuxna
- Från ansökan till antagning i Komvux
- Ett mer långsiktigt och flexibelt statsbidrag för yrkesutbildning inom Komvux
- En reformerad lärlingsutbildning för vuxna
- Det behövs bättre förutsättningar att snabbt möta nya stora utbildningsbehov
- Elevers tillgång till stöd i Komvux
- Underlättande av studier för elever med funktionsnedsättning
- Övergångar till arbetsmarknaden för elever inom anpassad utbildning
- Prövning inom Komvux och gymnasieskolan

Det föreslås även att en delegation för uppföljning av nya reformer ska inrättas.

För yttrandet ansvarar gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inom Region Gotland. Kommentarererna i yttrandet är sammanställda utifrån utvalda delar av remissen.

Yttrande

Region Gotland är positiva till att utredningen har gjorts och anser att flertalet av förslagen syftar till att utveckla vuxenutbildningen såväl ur ett nationellt som ur ett lokalt och regionalt perspektiv.

Som bakgrund till remissvaret är det relevant att beskriva Gotlands specifika behov och förutsättningar utifrån ö-perspektivet. Rent allmänt behöver staten alltid hantera Gotland som en ö-region och med de utmaningar som följer med detta. Gotland har samma utmaningar avseende kompetensförsörjning som andra delar av Sverige. Gotlands geografiska förutsättningar gör det också svårt att samarbeta och samverka med andra kommuner. Med anledning av detta är Gotland undantaget gällande

samverkan avseende planering- och dimensionering av gymnasiala utbildningar samt vid sök och tilldelning av statsbidrag gällande regionalt yrkesvux. Staten har således konstaterat att undantag måste göras på grund av ö-läget men har inte tagit hänsyn till detta vad det gäller fördyrningen som detta innebär – det vill säga att Region Gotland förväntas ha ett brett utbildningsutbud trots relativt små elevvolymmer.

I de delar som inte kommenteras nedan har Region Gotland inga invändningar eller synpunkter på utredningens bedömningar och förslag

Från ansökan till antagning i Komvux

Region Gotland är positiva till de förändrade bestämmelserna om mottagande, antagning och fullföljande av utbildning ska ändras så att de även gäller för en sammanhållen utbildning i Komvux.

En ny yrkesskola för vuxna

Region Gotland är positiva till det nya förslaget med en riksrekryterande yrkesskola för vuxna men har ett par synpunkter.

Det är viktigt att det blir tydligt för medborgarna vad skillnaden är mellan yrkesvux och yrkesskola. Region Gotland vill framföra att det liksom inom yrkeshögskola finns en risk att gotlänningar inte kommer få lika stor tillgång till utbildningsformen som de som har närmare pendlingsavstånd. Det är mot bakgrund av detta av största vikt att Lärcenter och dess finansiering ses över så att även de som inte bor i storstadsregioner får tillgång till yrkesskoleutbildningar.

Vid fördelning av bidrag föreslås Myndigheten för yrkeshögskolan särskilt ta hänsyn till att utbildningen ”har en utifrån arbetslivets behov lämplig regional eller nationell placering”. Utifrån ö-perspektivet vill Region Gotland här uttrycka oro för att det finns en uppenbar risk att ö-läget kommer att vara till nackdel för beviljande av utbildningsplatser och därmed riskerar gotlänningar att inte få likvärdig tillgång till den nya utbildningsformen.

Ett mer långsiktigt och flexibelt statsbidrag för yrkesutbildningar inom komvux

Utredningens förslag på perioder om tre år är bra, det är en rimlig tidsperiod och som sannolikt kommer att innebära en stor skillnad mot dagens ettårsperioder.

Det ska finnas möjlighet att omfördela grundbeloppet om inte hela takbeloppet behövs inom ett samverkansområde vilket är positivt. Det är viktigt att möjlighet till detta ges även för Region Gotland trots undantaget från samverkansområde.

För Region Gotland har kombinationsutbildningar i lärlingsform fungerat väl och det är för tidigt att avskryva denna utbildningsform avseende statsbidrag.

En reformerad lärlingsutbildning för vuxna

Region Gotland har goda erfarenheter av lärlingsvux och har hittat fungerande arbetssätt. Framförallt är det välkommet att minsta av andelen arbetsplatsförlagd tid ska minska från 70-50% vilket skulle innebära en större flexibilitet och möjlighet till individanpassning och i anskaffandet av lärlingsplatser än i dagens system. Det kommer förmodligen innebära en ökning av antal lärlingar vilket är positivt och intentionen bakom förslaget.

Det föreslås att utbildningskontrakten ska regleras i skollagen. Region Gotland anser att detta är ett bra förslag som blir mer likvärdigt än hur det fungerar i dagens system och önskvärt är att Skolverket i uppdrag att ta fram vägledande material om förslaget blir verklighet.

Utredningen har förslag avseende urval till lärlingsutbildningar som avviker från övriga yrkesvux för att kunna ta hänsyn till att den med bäst förutsättningar ges plats. Att det även ska bli möjligt vuxna att få en lärlingsanställning under utbildningstiden kommer troligen innebära att fler vuxna påbörjar men även avslutar sin utbildning då de får bättre ekonomiska förutsättningar för detta. Utifrån ett likvärdighetsperspektiv kan det eventuellt innebära att elever utan redan etablerade kontakter missgynnas. Viktigt att utredningen poängterar att diskrimineringslagen måste gälla även om det kan vara svårt att kontrollera att det görs om arbetsgivaren själv får göra urvalet.

Det behövs bättre förutsättningar att snabbt möta nya stora utbildningsbehov

Det finns en risk att Gotland som region kan komma att missgynnas utifrån att behoven av geografiska skäl inte är volymmässigt lika stora behov som på fastlandet.

Behov av utbildning på Gotland kan i förhållande till befolkningen vara stort. Och vid större företagsetableringar eller omställningar kan finansieringen troligtvis inte täckas av statsbidrag inom ramen för regionalt yrkesvux särskilt som Region Gotland inte tillhör något samverkansområde givet det geografiska läget. Som exempel på kommande stora utbildningsbehov kan nämnas den pågående energiomställningen på Gotland samt Heidelberg materials klimatomställningsprojekt där man till 2030 ska tillverka cement med noll nettoutsläpp av koldioxid.

Det vore önskvärt att särskild hänsyn togs till Gotlands ö-läge vid stora utbildningsbehov även om de inte kan jämföras med de volymer som kan förekomma på fastlandet inom större regioner och/eller samverkansområden.

Elevers tillgång till stöd och anpassningar i Komvux

Det är bra att det tydliggörs i skollagen att ansvarig lärare ska ha tillgång till specialpedagogisk kompetens. En synpunkt är att skrivningen hade kunnat vara skarpare då den är något vag och öppnar upp för tolkningar vilket riskerar att inte motverka den brist på likvärdighet som finns i landet som utredningen pekar på. Detta gäller även andra funktioner såsom kuratorer och studiehandedare.

Region Gotland har valt att satsa på stödfunktioner såsom specialpedagogiskt stöd, kurator, studiehandedare och socialpedagoger och ser detta som nödvändigt för att kunna underlätta för ansvariga lärare att stötta elever så långt det är möjligt i sina studier.

Underlättande av studier för elever med funktionsnedsättning

Välkommet med en övergripande kartläggning och kvalitetsgranskning av tillgång till kommunal vuxenutbildning för vuxna med funktionsnedsättning. En synpunkt är att det vore önskvärt att man ser över de lagrum som krockar exempelvis LSS, skollag, studiefinansiering och lagen om färdtjänst.

Det som behandlas i kapitlet om elevers tillgång till stöd i Komvux har en nära koppling till underlättande av studier för elever med funktionsnedsättning då det en stor andel av denna målgrupp är i behov stödresurser i sina komvux-studier.

Underlättande av övergångar till arbetsmarknaden för elever inom anpassad utbildning

Framtidsmöjligheterna inom arbetsmarknaden för målgruppen med nuvarande system är inte funktionellt. Region Gotlands erfarenhet är att det är svårt att definiera vad studierna ska leda till. Som utbildningsanordnare är det svårt att garantera att chanserna ökar att bli anställningsbar efter exempelvis en yrkesutbildning. Arbetsgivare inom såväl offentlig som privat sektor inte är rustade i tillräcklig omfattning för att motta dels på arbetsförlagt lärande (APL) men inte heller som arbetsgivare.

Översyn av möjligheter till statlig finansiering för studier välkomnas och är nödvändigt för att få målgruppen både motiverad till och våga studera.

Det är av stor vikt att det finns tydliga yrkesutgångar och därtill arbetsgivare som mottagare. Svaret på frågan ”Vad blir man?” är grundläggande för målgruppens motivation till att utbilda sig. En analys av hur kurser inom olika SeQF-nivåer och från olika skolformsdelar kan kombineras i nationella yrkespaket är nödvändigt och välkomnas. Dagens yrkespaket/kvalifikationsnivå är inget som arbetsgivare efterfrågar. Det är en av anledningarna till att individer som genom utbildning skulle kunna närma sig en anställning i stället blir kvar inom externa platser inom daglig verksamhet.

Förslaget om höjt statsbidrag per årsstudieplats välkomnas och är en grundförutsättning. Individen behöver ett mycket individnära stöd av både utbildningsanordnare, APL-handledare och arbetsgivare. Det gäller inte enbart kring faktiska yrkeskunskaper utan också kring andra konkreta praktiska faktorer (busstider, matlåda, arbetskläder, ledigheter med mera) samt arbetslivssociala färdigheter (rollen på jobbet, våga be om hjälp, socialisera och bygga relationer, samarbeta och så vidare). För att det ska rymmas inom ordinarie undervisning och på APL-platsen krävs ett högre statsbidrag.

Region Gotland saknar att utredningen inte tar upp hur LSS försvårar kombination av studier inom anpassad och ordinarie Komvux. Det gäller framför allt de som studerar på deltid och vill göra det i kombination med sysselsättning inom Daglig verksamhet. Kommuner tolkar lagstiftningen olika vilket gör att det finns en brist på nationell likvärdighet. Tolkningen på Gotland är att en individ kan studera på deltid inom anpassad utbildning och ha kvar plats på Daglig verksamhet men om individen har förutsättningar att studera inom ordinarie Komvux blir denne av med sin plats på Daglig verksamhet. Detta skapar en inläsningseffekt vilket skapar hinder för individen att komma vidare i utbildningssystemet.

Prövning inom Komvux och gymnasieskolan

Region Gotland är positiva till utredningens förslag om att avgiften ska höjas från dagens 500 kronor per prövning till 1000 kronor per prövning då kostnaderna för prövningar är höga och då framför allt inom yrkeskurser.

Utredningen föreslår vidare att prövningen ska ske inom det primära samverkansområdet vilket Region Gotland ser positivt på då det idag finns en problematik med så kallad ”prövningsturism” vilket innebär en kostnad för en region/kommun som Gotland, inte minst under vår- och sommarhalvåret.

Uppföljning och utvärdering av förslagen

Region Gotland är positiva till att det inrättas en delegation under tidsperioden 2025-2028 med uppdrag att implementera, följa upp och utvärdera nya reformer inom gymnasial yrkesutbildning för vuxna.

Som nämnts inledningsvis är det av största vikt att ö-perspektivet och bristen på möjligheter att samverka med andra kommuner givet det geografiska läget beaktas vid införandet av nya reformer avseende ny yrkesskola, statsbidrag samt möjligheter att möta större utbildningsbehov. Dels ur ett ekonomiskt perspektiv men även utifrån den inbyggda likvärdighetsproblematiken avseende tillgången till ett brett utbildningsutbud för gotlänningar.

I direktiven för en delegation vore det önskvärt att ö-perspektivet särskilt beaktas.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Rolf Öström
Ordförande Gymnasie- och
vuxenutbildningsnämnden

Torsten Flemming
Utbildningsdirektör